

4. Мапа покриття цифрового наземного ефірного телебачення України. – URL: http://www.efirt2.tv/mesta_pered_rus.html (дата звернення: 01.13.2017).

5. Нільсен Україна. – URL: <http://www.nielsen.com/ua/uk.html> (дата звернення: 01.12.2017).

6. Скільки українців продовжують дивитися російські телеканали: незвичні дані, 28 лютого 2017 року. – URL: https://24tv.ua/skilki_ukrayintsiv_prodozhuyut_divititsya_rosiyski_telekanali_nezvichni_dani_n787245 (дата звернення: 01.10.2017).

7. Усі чотири медіагрупи попередньо заявляють про готовність кодувати сигнал на супутнику. – URL: <http://detector.media/rinok/article/129134/2017-08-21-yaroslav-pakholchuk-11-media-usi-chotiri-mediagrupi-poperedno-zayavlyayut-pro-gotovnist-koduvati-signal-na-sputniku/> (дата звернення: 01.10.2017).

8. Звіт компанії Нільсен Україна на замовлення 1+1 медіа. Листопад 2017 року.

9. RT увеличат бюджет на 1,22 мільярда рублів. Больше, чем всем каналам вместе взятым. – URL: <https://meduza.io/news/2016/12/08/rt-uvlichat-byudzheta-na-1-22-milliarda-rublej-bolshe-chem-vsem-kanalam-vmeste-vzyatym> (дата звернення: 01.12.2017).

10. Таблиця розподілу радіочастот супутникових телевізійних каналів. – URL: <https://teleprostir.com/satellitv/table> (дата звернення: 01.12.2017).

11. Російських телеканалів з відкритим сигналом на супутнику стало більше, 09 грудня 2016 року. – URL: <https://navkolonas.com/archives/22666> (дата звернення: 01.12.2017).

12. Галеева А. А. Китай: планы новой культурной революции. – URL: http://infoculture.rsl.ru/NIKLib/althome/news/KVM_archive/articles/2013/02/2013-02_r_kvms-s3.pdf (дата звернення: 01.12.2017).

13. Організація та стан телевізійного мовлення в Росії, Китаї та Північній Кореї. – URL: <http://tv.online360.ru/tv-rossii/federalnoe.htm>; <http://journals.rudn.ru/literary-criticism/article/download/13380/12810> (дата звернення: 01.12.2017).

14. Російські серіали: українці люблять мелодрами, а країна виробник значення не має. – URL: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/59019/Rosijski_serialy_ukrajinci_lublat_melodramy_a_krajina (дата звернення: 01.12.2017).

15. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue, 2011. – URL: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf (дата звернення: 01.12.2017).

References

1. Konakh V. K. Analitichna dopovid «Natsionalnyi informatsiyni prostor Ukrainy: problemy formuvannya ta derzhavnogo rehuliuвання». Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. 2014 r. – URL: http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_table/1119_dop.pdf (дата звернення: 01.12.2017).

2. Rehionalna ughoda, yaka stosuietsia planuvannya tsyfrovoi nazemnoi radiomovnoi sluzhby v Raioni 1 (chastynakh Raionu 1, rozdashovanykh na zakhid vid merydiana 170 hrad. skh. d. i na pivnich vid paraleli 40 hrad. pd.sh., za vyniatkom terytorii Monholii) ta v Islamskii Respublitsi Iran u smuhakh chastot 174–230 MHz i 470–862 MHz. Ukladana v Zhenevi u 2006 rotsi. Rehionalnu ughodu zatverdzheno iz zasterezhenniam ta zaiavoiu Postanovoiu KMU №750 (750–2010–p) vid 18.08.2010 r. – URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/979_001. (дата звернення: 01.12.2017).

3. Pro vnesennia zminy do rozdlu I Planu vykorystannia radiochastotnoho resursu Ukrainy zatverdzenoho postanovoiu KMU №815 vid 2006 roku; Postanova KMU №563 vid 19 lyupnia 2017 roku. – URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/563-2017-p> (дата звернення: 01.12.2017).

4. Мапа покриття tsyfrovoho nazemnoho efrnoho telebachennia Ukrainy. – URL: http://www.efirt2.tv/mesta_pered_rus.html (дата звернення: 01.13.2017).

5. Nilsen Ukraina. – URL: <http://www.nielsen.com/ua/uk.html> (дата звернення: 01.12.2017).

6. Skilky ukraintsiv prodovzhuyut dyvytitsya rosiyski telekanaly: nezvychni dani, 28 liutoho 2017 roku. – URL: https://24tv.ua/skilki_ukrayintsiv_prodozhuyut_divititsya_rosiyski_telekanali_nezvichni_dani_n787245 (дата звернення: 01.10.2017).

7. Usi chotyry mediahrupy poperedno zaiavliaiut pro hotovnist koduvaty syhnal na sputnyku. – URL: <http://detector.media/rinok/>

article/129134/2017-08-21-yaroslav-pakholchuk-11-media-usi-chotiri-mediagrupi-poperedno-zayavlyayut-pro-gotovnist-koduvati-signal-na-sputniku/ (дата звернення: 01.10.2017).

8. Zvit kompanii Nilsen Ukraina na zamovlennia 1+1 media. Lystopad 2017 roku.

9. RT uvelychat biudzheta na 1,22 mylyarda rublei. Bolshe, chem vsem kanalam vmeste vziatym, 08 hrudnia 2016 roku. – URL: <https://meduza.io/news/2016/12/08/rt-uvlichat-byudzheta-na-1-22-milliarda-rublej-bolshe-chem-vsem-kanalam-vmeste-vzyatym> (дата звернення: 01.12.2017).

10. Tablytsia rozpodilu radiochastot sputnykovykh televiziiynykh kanaliv. – URL: <https://teleprostir.com/satellitv/table> (дата звернення: 01.12.2017).

11. Rosiyskykh telekanaliv z vidkrytyh syhnalom na sputnyku stalo bilshe, 09 hrudnia 2016 roku. – URL: <https://navkolonas.com/archives/22666> (дата звернення: 01.12.2017).

12. Galeeva A. A. Kitaj: plany novoj kul'turnoj revolucii. – URL: http://infoculture.rsl.ru/NIKLib/althome/news/KVM_archive/articles/2013/02/2013-02_r_kvms-s3.pdf (дата звернення: 01.12.2017).

13. Orhanizatsiia ta stan televiziiynoho movlennia v Rosii, Kytai ta Pivnichnii Korei. – URL: <http://tv.online360.ru/tv-rossii/federalnoe.htm>; <http://journals.rudn.ru/literary-criticism/article/download/13380/12810> (дата звернення: 01.12.2017).

14. Rosiyski serialy: ukraintsii liubliat melodramy, a kraina vyrobnyk znachennia ne maie. – URL: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/59019/Rosijski_serialy_ukrajinci_lublat_melodramy_a_krajina (дата звернення: 01.12.2017).

15. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue, 2011. – URL: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf (дата звернення: 01.12.2017).

Tarasjuk V. M., PhD student of Koretsky Institute of state and law of National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), vppp.idp@gmail.com

Actual problems of information sphere of Ukraine

The article deals with actual problems in connection with the termination of analogue with the transition to digital television broadcasting. Analyzing the causes and consequences of coding of satellite television. Exploring the ways of minimizing the influence of external information aggression.

Keywords: information security, information policy, television broadcasting, state policy, regulation of the sphere of information technologies.

* * *

УДК 32.019.52

Заєць О. М.,

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет» (Україна, Дніпро), olgazaiets1975@gmail.com

«УКРАЇНА–ПАМ'ЯТЬ» – ОРІЄНТИР НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

На основі аналізу літератури, присвяченої вивченню національної пам'яті, а також сучасної гуманітарної методології, робиться висновок про необхідність і неминучість створення «Україна–пам'яті», проекту громадянського суспільства як мети національної політики.

Класичний підхід в гуманітаристичі ґрунтується на принципі об'єктивізму, а некласичний визнає герменевтику існування, дискурсивну природу соціальної реальності і знання. При вивченні такої тонкої матерії, як нація, ми не повинні ігнорувати некласичні парадигми і вирішувати етнологічні проблеми так, як ніби ми маємо справу з речами, незалежними організмами, і наша точка зору не є результатом інтерпретації. Навпаки, соціологічне дослідження залежить від точки зору спостерігача, яка в дійсності представляє собою дискурс, що конструюється в комунікації. Соціальна реальність є текучою, об'єктивної соціальної істини не існує, але є життя, що виявляє себе в дискурсивному процесі.

Національна політика нині повинна бути ускладнено прийняттям до уваги зазначених уявлень про соціальну реальність. Сталий розвиток може ґрунтуватися тільки на герменевтиці існування, розуміння Іншого, яким ми не є.

Ключові слова: місце пам'яті, дискурс, громадянське суспільство.

Чи гідні ми цінностей та норм громадянського суспільства, вищих за будь-який партикуляризм? Ні до чого будь-які формули колективної пам'яті, методи етнонаціональної політики, що покликані заспокоювати пекучий біль соціальних негараздів та економічного лиха в Україні, якщо «толерантність», «демократія», «права людини», «закон», «нація» в масовій свідомості не викликають довіри та готовності відстоювати ці цінності, оскільки ці терміни є пристебнутими до лицемірства пройдисвітів від політики, сім'ї, церкви та школи. Повсюдною є гібридність, елементарне невігластво, неосвіченість, божевілля, які потребують якнайбільше світла – соціальної роботи, методичної психотерапії, духовного спасіння, що має починатись з самопізнання самого політика, батька, священника, вчителя.

Дослідження мікросоціальних наслідків впровадження політики національної пам'яті, керованої спеціальним інститутом виконавчої влади країни, зворотного зв'язку влади та суспільства є актуальним з точки зору пошуку не тільки найефективніших засобів декомунізації (які б враховували знаково-символічну природу соціальної реальності), але також вивчення процесу виникнення сучасних міфологій на місці старої для впровадження оптимальної політики задля стійкого розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Такі автори, як М. Альбвак [1], П. Нора [2], А. Ассман [3; 4], П. Рикьор [5] розробили спеціальну термінологію, яку ми плануємо проаналізувати, аби ґрунтовно досліджувати Україну-пам'ять, мікрорівень етнонаціонального – продукт громадянського суспільства, до ідеї якого нам ще треба йти через терні побудови національної держави.

Видатний послідовник З. Фрейда у Франції Ж. Лакан, як відомо, розробив трипоківову концепцію ментальності, в якій Реальне (що не піддається символізації) відіграє найсуттєвішу роль – ціль самопізнання. Методологія Лакана (викладена в його відомих «Семінарах») у вивченні теми пам'яті стане в нагоді також, тим паче, що історики, як правило, не розуміють глибини думки французького мислителя. Етнонаціональні колізії звичайно проявляються перш за все як дискурс, що ранить. Тему дискурсу, що збуджує та ранить – «excitable speech», онтології агресії, мови, що ображає – розкриває Дж. Батлер [6] – приклад для наших студій. Концепція самоідентифікації суб'єкта в дискурсивних просторах, запропонована В. І. Палагуютою [7], може бути використана для прояснення процесу націотворення на макрорівнях соціального. Аналіз витоків тоталітаризму Г. Арендт [8] – пересторога усім тим, хто асоціює себе із жертвами, аби не впасти в небуття пихи та самозадоволення власним минулим та не розпалювали багаття міжетнічної ненависті та міжнаціонального протистояння.

Тема статті. В статті планується дослідити вельми популярну серед вітчизняних політиків та гуманітаріїв тему національної пам'яті в аспекті сучасної гуманітарної методології.

П. Нора пам'ять протиставляє історії, створює концепцію «місць пам'яті»: уряди та суспільні об'єднання, каже він, створюють меморіали, щоб зберегти пам'ять про щось, але місця пам'яті – більш широке поняття, що означає дискурсивні конструкції.

Нора підкреслює, що в історіографії має відбутись революція, Кліо має орієнтуватись на мікроісторію, переживання, актуальний повсякденний світогляд. Ідентифікація відбувається саме в процесі розповіді власних історій, існує стільки ж пам'ятей, скільки політичних груп та інститутів. Та можливо, додамо, стільки ж, скільки суб'єктів, що розповідають історії.

Якщо ми займаємось історіографією, це означає, що ми дистанціюємось від пам'яті, деідентифікуємось із нею. Писання історій стало на місце національної історії, легітимність через минуле, каже французький дослідник, заступилась місцем легітимації через майбутнє [2, с. 24–25]. Замість пам'яті залишаються місця пам'яті (матеріальні, функціональні та символічні), які блокують роботу забуття, перемагають смерть, на відміну від усіх історичних об'єктів місця пам'яті не відсилають до іншої реальності, а самі є власною референцією. Якщо відсутні бажання пам'ятати, місця пам'яті стають місцями історії.

Робота Рикьора «Пам'ять, історія, забуття» (2004), як зауважує сам автор, – спроба розробки політики справедливої пам'яті, де основною категорією має стати прощення. Посилаючись на Фрейда, досліджуючи історико-філософську проблему пам'яті, Рикьор пропонує метод методичного забуття застосовувати до меморіальної політики. Забування через побудову меморіалів має цілло приглушення болю, має компенсаторну функцію [5, с. 101], колективний невроз є наслідком скорботи, зануреної в меланхолію, психічно хворі страждають від спогадів. Але скорбота має й конструктивну функцію, вона може перероблятися на символіку, життєвість. І тут мова йде вже про позитивну скорботу за Життям (тістечко Мадлен Пруста), що завжди висковзує з пам'яті, помирає, як метелик, до якого ми торкаємось руками критики. Ностальгія – від «nostos», homesoming, дорога додому. Розповідь власної історії є цією дорогою, свідомством про те, що Я є, що існують мої корені та продовження. Монументи є відповідями на втрати. Рикьор посилається на концепцію П. Хоменса, який цю дорогу називає індивідуацією як самозбиранням (фантазуванням та розповіддю історій). Французький філософ пропонує відмовитись як від феноменології, так і від епістемології пам'яті на користь герменевтики історії. Саме ця остання вимагає від нас розуміння, що має значення місце пам'яті, тобто соціальний контекст, а ми додамо, соціальна топологія. Існують речі, про які в певній ситуації (часі) спільноті згадувати боляче, принаймні дуже важко це робити спокійно, так, щоб не впасти в громадянське протистояння. Виділяючи такі структури пам'яті, як індивідуальна, колективна та історична, Рикьор пояснює, що існують певні точки, де жива пам'ять очевидців певних подій («поранений орган політичного тіла») стикається з дистанційованим поглядом історика або судді. І тут виникають дві спокуси: розглядати пам'ять як матрицю історії або як простий об'єкт історії. «Повсякчас ми маємо намір приписувати собі роль жертви, вимагаючи компенсації збитків... але жертва, про яку тут мовиться, це інша жертва, це не ми» [5, с. 128]. ця остання думка Рикьора є дуже важливою в розумінні соціальної реальності: Я завжди другий.

Морис Альбвак ввів поняття «соціальні рамки пам'яті». Спочатку, дотримуючись методу Дюркгейма, він казав про пам'ять як об'єктивний феномен,

структури якого розглядаються ззовні. Але ж вже в другій главі висловлюється від першої особи і зазначає, що у пригадуванні важливі інші, індивідуальна пам'ять є джерелом колективної, а не навпаки [5, с. 168]. Тобто велике значення має саме мікроісторія, зв'язок якої з макроісторією є неабиякою проблемою [5, с. 325–326]. Таким чином, Альбвас рухається до певного сенсу суб'єктивістської теорії пам'яті.

Певним рішенням проблеми може бути «квантова» теорія соціального простору Палагути. Соціальний простір вважає автор, має дискурсивну природу, існує за правилами життя, тобто є плинним, таким, що підпадає постійним переінтерпретаціям, є рухомою, рідкою реальністю, що розуміється з допомогою інструментарію теоретичного психоаналізу, а точніше, теорії Ж. Лакана [7]. Соціальна пам'ять за цією логікою перш за все належить простору дорефлексивного мислення, а не знання.

А. Ассман пише, що знання є результатом забування, вони принижують пам'ять. Рух до історичної науковості знебарвлює пам'ять, «об'єктивність—це не тільки питання про метод і критичні стандарти, а й умертвіння, відмирання, вицвітання страждань і печалі» [3, с. 29].

Ідея Алейди Ассман (2016) полягає в просуванні ліберальної теорії колективної пам'яті, що базується на визнанні комунікації та інтеракції всіх учасників різних спільнот, що постійно взаємодіють та вступають в діалоги один з одним. Авторка розділяє індивідуальну пам'ять (динамічна проробка індивідуального досвіду), соціальну (наприклад, пам'ять сім'ї – діє знизу, є динамічною, формується в дискусіях та спорах), політичну (довготривала уніфікована конструкція, діє на суспільство «зверху»: ритуали, національні свята, меморіали, гранд-наративи; вивчення пам'яті цього рівня конче потрібне для визнання минулих злочинів та пророки забуття та травматичних спогадів) та культурну пам'ять (характеризується багатоманітним втіленням в текстах, візуальних образах, тривимірних артефактах, таких як: архіви, музеї, бібліотеки, кінофільми, художня література, що забезпечують її довготривалість, а ритуали і традиції є засобами її відтворення). Головним питанням виступає «Хто пам'ятає, переможець чи жертва?»

Шляхи витіснення спогадів злочинців: взаємний зарахунок провини, відмова від власної провини та приписування її іншому, пробіли (те, що не запам'яталось колись, тобто невідоме), замовчування, фальсифікація на рівні сімейних історій, що розходиться з жертвеними меморіальними наративами. Одна річ – пам'ять тих, хто пережив Другу світову та Голокост, та інша – культурна пам'ять на рівні репрезентації [9].

Дискурс раниць. Слова вбивають. Люди є істоти, що розмовляють, онтологія мови має значення для розуміння того, хто та що ми є. Дж. Батлер [6] детально вивчає структуру образливого дискурсу, що не є таким на погляд відстороненого спостерігача. Ми пошкоджуємось мовою точно також, як раницься тіло. При чому саме дискурс має значення, важливо хто, де та як промовляє, тобто йдеться про специфічну реальність, що відрізняється від фізичної; в одному випадку одне й те слово може ображати, а в іншому бути не більш ніж навколишнім шумом, те ж із пам'яттю: вона не є чимось заданим наперед, об'єктивним.

Наприклад, радянська соціальна реальність, що декларувалась як однорідна, насправді такою звичайно не була, суспільство в дійсності приховувало конфліктогенні фактори. Так обмеження прав української мови спричинило дисидентський рух, ув'язнення його учасників. Діяльність Гельсинської групи правозахисників свідчила про початок легітимізації відцентрових сил всередині суспільства, що вже не можна було далі декларувати як однорідне. Таким чином, замовчувати факт існування політичної національної опозиції було вже неможливим. «Антирадянська пропаганда як найтяжчий злочин» – стаття, за якою осудили Івана Сокульського – визнання існування національної української пам'яті, як її бачив дисидент [10].

Декомунізація зараз ріже по живому тілу старого покоління, по вірі свідків радянського Єгови точно також, як травмуються противники різних релігій, коли їхні опоненти зводять святині, пам'ятні знаки, ображаються на символіку тієї чи іншої «ворожої» партії. А в ситуації війни на Сході проросійська символіка розглядається як тероризм та загроза національній безпеці, знов таки «як найтяжчий злочин». Аби уникати негуманних методів в політиці, нам потрібна робота інтерпретації, потрібно прояснення істини герменевтики, тлумачення певних сенсів в певному часі та просторі, в ідеалі – діалог. Нам треба розмовляти та слухати. Поки живі носії минулої ідеології та існують певні місця півнерської, комсомольської та ін. пам'яті, радикальна декомунізація є жорстокою щодо тих носіїв, якщо з ними не проводиться грамотна методична соціальна робота.

Іноді позитивно спрацьовує конструктивізм, коли прізвиська ворогів стають назвою організації патріотів «Укроп», коли місто йменують на славу річки, а не політичних подій та особистостей, оновлений барельєф робітничі, монумент радянського часу, трактується мером міста як «дородна жінка», і не демонтується, а, навпаки, реставрується і додає колориту довкіллю. Але навіть це раниць тих, хто звик до імен, пов'язаних з радянською владою та Жовтневою революцією та ідентифікує себе з цими знаками, до речі, не обов'язково пов'язуючи терор та Гулаг із ними (бо не знають про жах лагерів, біжать від істини смерті у звичні радянські фантазми). Безумовно, хімерами виглядають перероблені на Шевченків та переодягнені у вишиванки Леніні в тому випадку, коли ідея закону та прав людини, за який боровся Шевченко, ігнорується «патріотами». Національні атрибути саме не-суб'єктами національного будівництва розуміються як ознаки зрадництва та шароварщини, а не як символи належної правової української держави і жертвності тих, хто за неї віддав своє життя. Машинам пропаганди можна протиставити тільки уроки дійсно гуманітарної освіти, що виводить людину з зон Уявного, вчить розрізняти Символічне та ставить ціллою відкривати ідеологічну наготу Реального (за Ж. Лаканом). У випадку наявності Суб'єкта націотворення, мислячої освіченої вільної людини знесення пам'ятників є зайвим. Заборона та демонтаж – тоталітарні методи.

Як розуміти знищення «кул бажань» в українському місті самоназваним неоязичником [11]? При тому, що мотиви людини є зрозумілими (поранені почуття віруючого), для більшості дніпрян, що не розуміються на релігійній символіці цей вчинок є нічим іншим,

як вандалізмом та проявом примітивної культури. Вдова В. Бібіхіна розповідала, що її чоловікові колись наснилась православна армія Радянського Союзу (два місця пам'яті в символах червоноармійської зірки та православного хреста злилися разом) – і ось вже пророцтво здійснюється на Донбасі. Соціальні місця пам'яті, символи, стають місцями військового зіткнення в фізичному просторі.

В той час, коли Перший світ демонструє відмову від національної пам'яті, пропонуючи поняття «місце пам'яті» в умовах заміщення національної ідеї ідеєю громадянського суспільства (замість ідентифікації з минулим обираючи ідентифікацію з майбутнім), ми знищуємо монументи, ототожнюючи знаки минулого із сучасним.

Безумовно нам ще доведеться писати власну книгу «Україна–пам'ять» подібно тій, що зробив П'єр Нора та його колеги в минулому столітті у Франції. Ціль – «forget, forgive, conclude and be agreed» (Шекспір. Річард III), зрозуміти, що громадянство не шведський стіл, де ми обираємо щонайкраще для нас, це те, що вимагає прийняти не тільки власні огиди, але й вину (Алейда Ассманн).

Одна справа всміхатись власним упередженням, ставити віру під сумнів, писати об'єктивну історію. Інша – боротись за Реальне, не зважаючи на спокусливі пастки Символу та «очевидність» Уявного. Одне – тверезо дивитись ззовні на власні установки та упередження, вимагаючи протиріч там, де все уявляється зрозумілим та ясним, інше – розташуватись в самому Житті – поза протиріччями, у вирії власних уявлень, в течіях, вибухах, бульбах, – воді, огні та милі – на рівні творення мови, конструювання протиріч, до та поза тим, що зазвичай зветься логікою. Але тут значення має лише Реальне, що, за Лаканом, слід відрізнити від реальності. Реальне – це те, що робить боляче, б'є там, де ми отримуємо додаткове задоволення від тих самих фантазмів Уявного, від спокусливого захвату власним міфом (щодо місць пам'яті про Другу світову – це фільм Е. Клімова «Йди й дивись», твори С. Олексієвич).

Авторка «Витоків тоталітаризму» попереджувала свій народ, аби він був пильним щодо власного духовного стану по закінченні суду над Ейхманом. Епіграфом до книги Г. Арендт взяла слова К. Ясперса про те, що ані минуле, ані майбутнє не є тим, чим варто захоплюватись, варто перебувати цілком у сучасності. Г. Арендт звинувачує самих євреїв у виникненні антисемітизму: були часи усобиць серед народу Ізраїлю, коли лідери зрозуміли, що найкращим об'єднуючим фактором для них може бути антисемітизм. Абсентеїзм євреїв в германській політиці став причиною [8, с. 40–41].

Чи не наступають на ті ж самі граблі ті серед нас, хто сподівається, що образ ворога може об'єднати націю якнайкраще? Врегулювання конфліктів має базуватись на герменевтиці існування, політика етнічної пам'яті має спиратись на розуміння природи дискурсивного (науковий підхід на відміну від доктринального ідеологічного), педагогіка – на принципи онтології соціального. Комунікативні можливості існування етнічних спільностей в нашій національній домівці обумовлюються онтологією дискурсів, самою природою соціальної реальності, що є плинною, рідкою, мікрорівневою.

Прояви болісної боротьби етнонаціональних спільностей за визнання (приклад – щорічні конференції в Запоріжжі, присвячені питанням державної етнонаціональної політики) є симптомом сучасної гуманітарної кризи в Україні. Проблема в тому, що визначаючи своє ставлення до подій минулого наші сучасники ідентифікують себе певним чином, але справа в тому, що вони самі не є тими, з ким вони себе співвідносять (катами, жертвами). Проблема в тому, що місця пам'яті (національної чи окремих груп) визначає фантазм, а не боротьба за Реальне, якого ми біжимо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Цивілізованість суспільства, рівень культури визначається тим, як представники різних соціальних груп (шарів, верств, класів) можуть взаємодіяти, викликаючи якнайменше війн та революцій, соціальних шумів та вибухів. Перетворення трайбалізму в процесі становлення громадянського суспільства на фактор, що не роз'єднує суспільство, а склеює окремі елементи силами притягування, а не відштовхування від інших та самоствердження за рахунок протиставлення себе іншим, вимагає появи вдосконаленої відповідальної зрілої людини (в психоаналітичному сенсі Суб'єкта суспільних, економічних та політичних відносин), що критично мислить замість того, щоб сліпо слідувати колективним, національним фантазмам, що відкритий до іншого, розуміє цінності європейської культури і готовий діяти в напрямку впровадження цивілізованої політики; що має в ролі Другого ідею Закону як результату вільної інтерактивної легітимної діяльності громадян (відповідальних, соціально свідомих).

Нам ще треба писати нашу багатосторінкову Україну–пам'ять – історію як гармонію, діалог мікроісторій. Саме з того часу, коли ми, німі, навчимося розповідати власні історії про місця пам'яті та глухі, – слухати історії інших так, щоб діалоги загоювали рани, наблизиться ера громадянської культури, постнаціональної держави, час Надлюдини. Поки ж травма імперії ще болить, а одужання передбачає прощення, переосмислення та комунікацію. Слід пам'ятати, що бути громадянином – це значить не тільки пишати славними сторінками національної історії, але й нести відповідальність за ті помилки, що робила та робить нація.

Класичний підхід в гуманітаристиці базується на принципі об'єктивізму, некласичний – полягає у визнанні герменевтики існування, дискурсивної природи соціальної реальності та знання про неї. Досліджуючи таку субтильну матерію, як нація, ми не можемо ігнорувати некласичну парадигму та розглядати етнонаціональні проблеми так, наче ми маємо справу з субстанціями, атомами, незалежними сформованими організаціями, дослідження яких не залежить від точки зору спостерігача, тобто нашої та інших. Соціальна реальність є плинною, соціуму не існує, але є життя – дискурсивні процеси.

Мікрорівень соціального передбачає саморозуміння нами самих себе, того, як ми називаємось (перед поглядом інших), як відбувається йменування в інтерактивних живих дискурсивних просторах [7], перформативно [6], де, як відомо, слова ранять, вбивають або лікують та оживлюють. Саме цей рівень, зазвичай, ігнорується, бо є неусвідомлюваним при зовнішньому

(макро)спостереженні, призводить до вельми помітних макроефектів, масових збочень, соціальних катаклізмів. Масові явища в культурі мають психоаналітичну (мікросоціальну) підкладину. Меморіальна політика є вельми відповідальною справою, що має враховувати конструктивно-топологічний вимір соціального.

Список використаних джерел

1. Хальбвак Морис. Социальные рамки памяти / Пер. с фр. С. Н. Зенкина. – М.: Новое издательство, 2007. – 348 с.
2. Франция–память / П. Нора, М. Озуф, Ж. де Пюимез, М. Винок. – СПб.: Изд-во СПб ун-та, 1999. – 333 с.
3. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті. – К.: Наука–центр, 2012. – 430 с.
4. Ассман Алейда. Новое недовольство материальной культурой / Пер. с нем. Б. Хлебникова. – М.: Новое литературное обозрение, 2016. – 232 с.
5. Рикёр П. Память, история, забвение / П. Рикёр. – М.: Изд-во гуманитарной литературы, 2004. – 728 с.
6. Butler J. Excitable speech. A politics of performative. – NY: Routledge, 1997. – 185 p.
7. Палагута В. И. Самоидентификация социального субъекта в дискурсивных пространствах. – Днепропетровск: Инновация, 2010. – 440 с.
8. Арендт Х. Истоки тоталитаризма / Пер. с англ. – М.: ЦентрКом, 1996. – 672 с.
9. Ваньке А. Диалоги памяти. Ассман А. (2014) Длинная тень прошлого: мемориальная культура и историческая политика / пер. с нем. Б. Хлебникова. – М.: Новое литературное обозрение, 2014. – 328 с. // Социологическое обозрение. – 2016. – Т.15, №2. – С.240–245.
10. Сокульський Іван Григорович / Дисидентський рух в Україні. – Режим доступу: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1113997845>
11. В Днепропетровске разрушили Шар желаний на набережной. – Режим доступу: <http://vesti-ukr.com/pridneprove/39061-v-dnepre-nichtozhili-shar-na-naberezhnoj>

References

1. Hal'bvaks Moris. Social'nye ramki pamjati / Per. s fr. S. N. Zenkina. – M.: Novoe izdatel'stvo, 2007. – 348 s.
2. Francija–pamjat' / P. Nora, M. Ozuf, Zh. De Pjuimezh, M. Vinok. – SPb.: Izd-vo SPb un-ta, 1999. – 333 s.
3. Assman A. Prostory spogadu. Formy ta transformacii kul'turnoi pam'jati. – K.: Nauka–centr, 2012. – 430 s.
4. Assman Alejda. Novoe nedovol'stvo material'noj kul'turoj / Per. s nem. B. Hlebnikova. – M.: Novoe literaturnoe obozrenie, 2016. – 232 s.
5. Rikjor P. Pamjat', istorija, zabvenie / P. Rikjor. – M.: Izd-vo gumanitarnoj literatury, 2004. – 728 s.
6. Butler J. Excitable speech. A politics of performative. – NY: Routledge, 1997. – 185 p.
7. Palaguta V. I. Samoidentifikacija social'nogo sub#ekta v diskursivnyh prostranstvah. – Dnepropetrovsk: Innovacija, 2010. – 440 s.
8. Arendt H. Istoki totalitarizma / Per. s angl. – M.: CentrKom, 1996. – 672 s.
9. Van'ke A. Dialogi pamjati. Assman A. (2014) Dlinnaja ten' proshlogo: memorial'naja kul'tura i istoricheskaja politika / per. s nem. B. Hlebnikova. – M.: Novoe literaturnoe obozrenie, 2014. – 328 s. // Sociologicheskoe obozrenie. – 2016. – T.15, №2. – S.240–245.
10. Sokul's'kyj Ivan Grygorovych / Dysydents'kyj ruh v Ukra'ni. – Rezhym dostupu: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1113997845>
11. V Dnepropetrovske razrushili Shar zhelanij na naberezhnoj. – Rezhym dostupu: <http://vesti-ukr.com/pridneprove/39061-v-dnepre-nichtozhili-shar-na-naberezhnoj>

Zaiets O. M., Candidate of Philosophy, Associate Professor, Department of Philosophy, State University «Ukrainian State Chemical Technology University» (Ukraine, Dnipro), olgazaiets1975@gmail.com
«Ukrainian memory» is the national policy's reference

The article analyzes literature devoted to national memory research as well as the contemporary humanitarian methodology and concludes that the «Ukrainian memory» is inevitably to be the civil society project as the national policy goal.

The classical approach to humanitarianism is based on the principle of objectivism, a non-classical one recognizes the hermeneutics of existence, the

discursive nature of social reality and knowledge. By studying such subtle matter as nation, we can not ignore the non-classical paradigm and solve ethno-national problems as if we are dealing with substances, independent organisms and our point of view is not a construction. On the contrary, the sociological research do depends on the viewpoint of the observer that actually is the discourse being constructed in communication. Social reality is fluid, the objective social truth does not exist, but there is life that reveals itself as the discursive process.

National policy today is to be complicated by that presentation of the social reality. Sustainable development may be grounded only on the hermeneutics of existence, understanding the Other than we are.

Keywords: places of memory, discourse, civil society.

* * *

УДК 141.7

Квашин В. В.,
аспірант, Київський університет
туризму, економіки і права
(Україна, Київ), kvas_v_v@i.ua

ЗМІНИ ПАРАДИГМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Предметом дослідження статті був розгляд змін парадигми інформаційних процесів під впливом стрімкого впровадження наукового та технічного прогресу, в першу чергу цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільства: духовну, соціальну, економічну та політичну. Такі значні зміни у питаннях отримання, оброблення, передавання та зберігання стали можливими завдяки цифровізації інформації, широкому використанню цифрових технологій, які в кінцевому результаті стали підґрунтям появи «інформаційного суспільства» як одного із основних напрямів розвитку суспільства так званого «постіндустріального» цивілізаційного напрямку розвитку. Вказані нововведення також вплинули на питання комунікації та комунікативних процесів у суспільстві, тим самим створюючи передумови для трансформацій у подальшому розвитку суспільства та окремих індивідів. На зміни підходів до комунікації та комунікативних процесів вплинули нові тенденції у «соціальній інформації», «соціальних комунікаціях» та «масових комунікаціях». Це стало можливим завдяки появі Інтернету, соціальних мереж, соціальних медіа та технологічних можливостей для засобів масової інформації. Такі зміни впливають на «життєвий світ», «життєвий досвід», культуру, усю, заціка та змінюють тенденції до збереження ідентичності в умовах глобалізації. Крім того, зміни парадигми інформаційних процесів опосередковано також впливають на морально-етичні питання та людську гідність в сучасних цифрових умовах.

Ключові слова: інформаційні процеси, інформація, цифровізація, цифрові технології, інформаційно-комунікаційні технології, комунікації, сфери суспільства, розвиток суспільства.

Розвиток та впровадження технологій, програм та техніки сприяють подальшій цифровізації усіх сфер суспільства, коли цифровий вид інформації поступово витісняє з комунікаційного простору інші види кодування інформації. Завдяки цьому суспільство підходить до того моменту, коли цифрова інформація та цифрові технології повністю витісняють інші (так звані аналогові), що в кінцевому результаті впливає на зміни парадигми сутності інформаційних процесів в умовах подальшого розвитку суспільства. Так, необхідно відзначити, що зміни парадигми інформаційних процесів досить дієво впливають на засоби комунікації та комунікативні процеси, а це, в свою чергу відображається на подальших трансформаціях суспільства. Крім того, такі зміни також впливають на «життєвий світ», «життєвий досвід», культуру, традиції, усю, відношення та ставлення до людської гідності в рамках сучасного розвитку техніки, технологій, суспільства тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що дослідженнями питань інформаційних процесів, трансформацій суспільства займалися філософи і мислителі, серед яких можна виділити: З. Бауман,